

ЦРНОГОРАЦ

НЕДЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 24.

На Цетињу у Суботу 17. Јунија (29. Липња) 1872.

ГОДИНА II.

*ЦРНОГОРАЦ, излази једном недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. ф. 6; по г. 3; четврт г. ф. 1. 50. н. За СРБИЈУ год. ф. 7; по г. ф. 3. 50. н.; четврт ф. 1. 75. н. За све друге земље год. ф. 8.; по г. ф. 4.; четврт г. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчана. Донеси, предплате и све наручбине шиљу се уредништву на Цетиње преко г. Петра Гамадасовића у Котору.

БОКЕШКИ МИТИНГ.

Јавили смо већ, да родољуби у Боки которској раде на томе, да се што скорије састане народни збор и да је у то име држан претходни договор прошле недеље у Котору. Таквоме збору дајемо ми, мислимо, спотпуним разлогом, велику важност, па за то не пропуштамо, да за времена коју проговоримо о њему. Осим тога из пријатељских писма и дописа, које смо пошљедњијех дана добили, видимо, а то смо већ у прошлом броју предвидили и наговјестили, да се о претстојећем митингу различито суди. Истина, ти поједини гласови скоро изчезавају према народној једнодушности, с којом је мисао о митингу прихваћена. Но пошто је Бока тако сретна, да нема двије странке, којијех би се борба имала, па пр. на митингу показати, и пошто је самога митинга сврха, да покаже, да је циљ тежњих народа бокешкога, свију и свакога појединце, једна и иста, то и због тога држимо, да нам ваља ствар су неколико ријечи пропратити, да не би тако племенито предузеће палило противника из прости необавјештености.

Тако на пр. једни мисле, да ће се тијем народ бокешки учинити „подозрит“ код своје владе. Кад не би били тврдо увјерени, да влада не може бити никако противна јавни народни договор о својим потребама, јер подмирење тихих потреба сама влада жели и мора желити, нама би онда без сумње морали бити „подозриви“ сами они људи, који онако мисле и говоре. Овако се мора одбити та бојазан на њихову малодушност. Власти ће бити познато, шта ће се на митингу вјешати; вјешање ће бити достојанствено одговарајући сврхи митинга. Дакле ту нема ничега, што би влади могло противно бити. На против, ако је она — што никако не можемо сумњати — пријатељ красној, али си-

ромашној и доста занемареној Боки! — које ће сваки искрени морати признати, то ће се она још радовати, што ће добити прилику, да чује и сазна праве потребе једне земље своје, те да буде у стању исте по могућности подмирити.

Други опет, и ако немају као и први ништа против састанка, ипак се боје, да се њиме не потстакне у народу какова год међусобна противност, трење на чак и — цијепање, а нарочито ако би се на митингу повео говор о посланицима у царев. вијећу. И ово је мишљење без сваке основе. Ми још не знамо хоће ли та ствар доћи пред митинг, или ће народ бокешки чекати на обећано изјашњење посланика у самоме сабору. Али баш и да дође, што би управо било желити, никакве опасности нема од тога. Озбиљност домаћих одношаја, која изазива митинг, изјесно ће свијема, који буду учесници митинга, улити толико озбиљности, да неће давати страсти одушке, т. ј. да неће само осуђивати и „ви-вати“ на посланике, него ће се мирним духом договарати, какав положај има да заузме народ бокешки према својим посланицима и њиховом поступку, па ако резултат тога договора буде неповољан за посланике, онда ће се имати ријешити, шта да се чини за у будуће осигурање интереса и части народне. А из тога не могу се изродити никакве неповољне пошљедице за народ. Не могу дакле томе противне бити ни највеће присташе једнога или другог посланика, јер на пошљеду, ко би хтио радити у супрот изјављеној вољи народној, а за љубав личну, тај би се очитовао, да хоће да тиралише народ. То ниједан родољуб неће чинити.

Напошљеду има и таквијех људи, који немају поуздања у себе и у снагу народа, у моћ гласа његова, па претпостављајући, да митинг не може имати никаква успјеха, они се одмах

и изјашњују против њега. Ево да ни они немају право.

Шта је изазвало мисао о митингу? Изазвале су је велике потребе народне. Потребе су те тако велике, да их ми не можемо овдје сваку по реду ни претрести, него ћемо их само у опште назвати — просветним и материјалним. Бока, ова красна земља, Бокешки, овај дични народ, били су до сада тако уде среће, да се са незнатним напредком од свога примитивног стања могу похвалити. Истина има Бока и наученијех и муњнијех људи. Али то није мјерило ни за просвјетно, ни за материјално благостање ове земље. Народ нема од тога вишта. Народ хоће доста школа добро уређенијех, хоће просвету у свима слојевима својима, па тек онда да буде просветан народ.

Тако исто благостање његово не може се огледати у добром стању појединијех, него у општем унапређењу његовијех материјалнијех интереса. А Бока има услова и за једно и за друго и она би могла бити чувена у свијету исто тако са свога општега благостања, као што је славно позната са својих народних врлина, са жаркога родољубља и јуначкога слободољубља.

Сувишно би било данас испитивати узроке, зашто није Бока постигла ту цијел своју, и много је корисније од тога радити, да се постигне, што је досад пропуштено. Ово је увјерење сигурно руководило и ове родољубе, који зачеше мисао о митингу и као што дознајемо, они мисле задатак свој на два начина извршити.

1. Преставком многостручнијех потреба народних на Њ. В. цара и с молбом, да се исте колико је могуће подмире;

2. Општим договором, уређењем међусобнога одношаја општина, т. ј. сопственом вољом,

каког листа, или пронажирање каквог му драго пачела, рече Луиза хладно. Ја не тражим, да ми повјерите вашу тајну; али кад се ви тако кријете, поменути радња мора имати за предмет или политику, или контрабанду: *) ово је политика, она је неопштена, како је Риствин ту умјешан, а ако је контрабанда, то је права крађа!

— У добри час! рече Мерсен; то су лијепи, племенити осјећања, у којима се ја не разумијем! Само не знам, како ће се у пракци одржати: како ће Олимпија, одгојена као кнегиња, сама да се служи, да врши домаће послове, да подноси свакојак неповољности од трговаца, кад ми стане искази посла, ако још буде кадра добро да ради.

Онако говорећи, ујак је знао, да дира најтању жицу карактера његове нећаке. Олимпија преблиједе; мисли јој, и нехотице, одлетеше на дијаманте и богати екипаж, што Риствин приправљаше његовој невјести и уздах јој се поткраде из груди.

Мати предвиђе опасност.

— Олимпија, рече она, угледаће се на мене. Оно, што њена мати може да ради, радиће и она. Ја сам, сама, крива, што нијесам брижљивије мотрила на изображење, које сте ви давали мојој кћери, али гледаћу, да поправим ту погрешку.

— Дакле, решително одбацујте! повика Мерсен, пјенушећи од бјеснила; ти, сама себе, осуђујеш на сиротињу, на бједу највећу, Олимпија!

— Олимпија се одриче! пресјече га живо

ПОДЛИСТАК.

СРЕЋА И НОВАЦ.

IV.

УЈАК И НЕЋАКА.
(Наставак.)

— Мајко! драга мајчице! повикаше Олимпија очајано; немој се једити, заборави моје ријечи! Ако сам хтјела, да пристајем, то сам чињела више тебе ради, него ли мене! Али нећу да те жалостим, слатка моја мајко, одбацујем, чујете ли ујаче? Ох! одбацујем отјечено и ништа ме, на свијету, не може наћерати, да се предомислим! Ја нећу, да мати плаче због мене!

— Пристајем! отказујем! повика Мерсен жестоко лупајући погом о под, што значи то врдање? Зар се тако озбиљне ствари ријешавају? Доста је било комедије, разумимо се једанпут! На ове опоре ријечи, Олимпија се све већма приљуби матери, погледавши прекорно ујака, а Луиза се исправи, с великом муком.

— Да, разумимо се, Хенриче, рече угуше-нијем гласом; ви сте пошли хрђавијем путем, са ког би хтјела да уклоним моје дијете! Ви кажете доста је било комедије! Ех! а ко игра овђе комедију? ако не онај, који показује оданост и пожртвовање, а овамо гледа само своје личне интересе. Та је удаја, коју сте са Риствином закључили, непоштена погодба. Ви тог Риствина не поштујете; ма да то потврђујете; али он вам обећава сретност, да угасите ту жеђ за добитком, која нас је све упропастила!

Она застаде, метнувши руку на груде, као да утиша нагло лупање срца. Мерсен, прислоњен на стол, слушае, стисајући песнице, са зажаренијем лицем, од љутине и стида; али не више шта, да одговори.

— Тај посао, који ви тајите, продужи Луиза Ван Лимпен, шта је друго, него опет њека од онијех проклетијех спекулација, на које вас је Риствин толико пута наводио, и које су можда убитачније, кад успијеју, јер онда утамањују свако племенито чувство, заслепљујући човјека добитком, док у противном случају човјек штетује само материјално!

— Врага! повика Мерсен, подругљиво смијући се; не бих вјеровао, да сте тако краспорјечиви, сестро! Знате ли, да би могли бити ваљан оратор?

— Шалом се неодговара, Хенриче; и опет вас питам, какав је то посао, што ви тајите? Ако је то проста трговина, за што се, ви и ваши ортаци кријете, као бунтовници? Апенцел је прибојешниште тјем метежицима политичијем, које се лаћају сваког средства, да само дођу до мете. Ваш пријатељ, Риствин, пристаће уз сваког, само ако нађе у том његов интерес, и ако се икад нада у вашу помоћ, онда разумаје, да би му вјенчање с вашом нећаком служило за гаранцију!

— Ех! ви сто махити! повика Мерсен, бјеснећи од љутине. Кад вам кажем да је то акционарско друштво, онда заиста мјешате политику у наше породичне распре?

— Акционарско друштво, могло би имати какву политичку мету, као на примјер издање

*) Увод заборављен: онама у свјету.

снагом и средствима, да народ ради за своје унапређење.

Донста су оба пута она, с којима се долази до цијели. Народ шиле своје посланике у сабор, одакле се преко њих чује на највишем мјесту глас народа, који треба да је свагда уважен. Митингом пак, и то овако општим народним, као што би требало да буде овај бокешип, народ непосредно говори влади и краљу своје. Такав говор без одговора, који ће свакојак добро доћи, неможе остати. А баш, што никако неможемо очекивати, и да остане овај глас народни на највишем мјесту не саслушан, значајне и јако корисне последице митинг би ипак показао. У том случају народ би увиديو, да је остављен у неколико сам себи, и према томе он би знао свој рад утешавати. Људи ће се један другом више зближити, општите ће у међусобној свези чвршће стојати, рад њихов биће сагласан, а потоме је заједничко потпомагање обезбјеђено, које увијек ујемчава успјех. Такав међусобни одношај намјерава митинг учврстити, у којем би онда народ могао и сам собом доста урадити за побољшање свога материјалног и просветног стања, а у истој мјери и својих унутрашњих политичких одношаја, јер би тада морало нестати равнодушности према општим народним пословима, која се код нас свуда прилично одомаћила, и онда не би на пр. у општини могли поједини злоупотређавати народно право.

Дакле, нека нико неумањује значај састанка народног својом неоснованом претпоставком о неуспјеху. Успјеха ће бити, ако ништа више, посредног извјесно. Али треба прегнућа. Отргнимо се један пут из опаке навике, да чекамо ману с више! Добро и зло наше у нама је самимијема. Уложимо снагу своју, која је мала само за то, што је ми сами мало цијенимо, у добро, — и биће нам добро.

Држимо да није било сувишно што смо ово рекли и сада завршујемо с падом, да ће с браћа из све Боке окупити на састанку, гдје се и кад се урече. Напошљедку ћемо споменути, да изабрани одбор не би рђаво учинио, када би што прије дао јавности програм, да би се с њим на вријеме могао сваки познати. Ако би требало, и ми би онда о њему проговорили коју.

НАШИ МАНАСТИРИ.

Црквено-школски сабори држави у Ср. Карловци много су народног добра потрошили, док нијесу и тај закључак допијели, да се руковођење манастирских добара из руку црне браће

Луиза Ван Лимпен; или боље да кажем, ја се одричем за њу. Хвала Богу, моја се кћи не може удати без мог одобрења. Допијете моћиће, ако усхте, да не слуша материје савјете; али док је под мојим tutorством, чуваћу је од оних, који тако јефтино продају срећу мог ћетета.

— Ни сад, ни послје, повика живо Олимп, пољубивши матер; нећу никад, да те жалостим, драга мајчице, ти то добро знаш.

— Каква лудост! промрља Мерсен.

Па онда ставши пред сестру с прекрштенијем рукама, продужи:

— То ћете ме ви, без сумње, кад Олимп, постане пунољетна, оптужити код суда, као непоштеног татора, који је расточио имање његове пупале.

— Ни моја кћи, ни ја, рече Луиза, не ћемо вас узнемиравати, због вашијех турских рачуна, ви то добро знате, Хенриче. Тада ће Олимп бити господар својих дјела; али ако, као што се падам, усхте ме послушати, она ће вам издати признаницу од онога, што јој ви још дугујете.

— Не, то нећу никад примити! реке Мерсен, у кога се чело осу руменилом.

Оспи тога, шта би од вас било? Ја ћу вам дати све, што још имам; ја немам много, али бар ћу знати, да сам испунио моју дужност.

— Прекривимо ову распу, рече Луиза нестрпљиво. Не старайте се за нас. Ви сте били закупили Олимпију слободу; ја и моја кћи, не мислимо скупи откупити ту слободу, ако нам дамо оно мало имања, што нам је остало. Чи-

оузме, и другој управи предаду, која ће бар онај приход, који је до данас на дочеке и забаве манастирских постојатеља потрошен — и тај новац на народне цијели употребити.

Руковођење фрушкогорских и других манастира стајало је у рукама себичне црне браће, која су то као сопствену имаовину сматрали, и с њом по својој вољи и жељи располагали. Годиоли су себи самијема, пунили своје шнагове, гојили своје трбухе, а не обзирајући се ни најмање ни на сиромашно стање народа српског, ни на цијелу твјех завода. —

Манастири су наћи до скоро били салонни луксуса, и разматања. Ту се скупљашу свакојаке врсте људи, а и разног пола, и то који су постојатељу, и његовој црној души годили; они велики, који су свагда против народног напретка били, а једино свој себични интерес пред очима имали. Ту се јело, пило, картало и играло, ту се од дана на дан веселило; ту се није гледало да ли ће то зазорно бити, ил, да ће се таким поступком и таквом манипулацијом манастирско добро упронастити, она добра, која су нам притоци наши: не на угодности црних браћа, ни на расипање њихово оставили, но са свим њешто друго, које су наши доданаши постојатељи готово са свим из вида изгубили. —

Таковом манипулацијом дотерано је у Фрушкој Гори дотле, да су готово сви манастири задужени, а манастирска добра у најжалоснијем се стању налазе. — А као и како да се не задуже, кад се једнако и то необзирајући се дал ће приход манастирских добара толико изнијети, колико се троши, но је то навлашће упронашћавало и тлачило, без да је ко тој злоупотреби кадгод рачуна тражио. Код доданашије управе црне браће постојала је свагда при рачунима и рубрика „непредвиђени трошкови“, која је често све остале трошкове надмашала. — Сваке године трошило се до данас по толико хиљада само на проходање постојатеља по разним бањама и другим њиховим угодностима. — Све је то до скоро кроз прсте гледано, гледано велим, ал сузним оком и тужним срцем, како црна браћа немилице народно добро тлаче и тамаче.

Но дошло је вријеме да се једном и том чуду — чужне браће, на пут стане. Дошло је вријеме, да се испред народни изјелица одузме оно, што су до данас из бјеснила свог под ноге бацали, или на угађање своји страсти расипали. — Народни сабор укиде црној и песитој браћи ону самовластност над народним имањем, над којим су они до данас паховали и господарили. — Сад се хвала Богу налазе у рукама других, у рукама оних људи, који народну будућност више свега претпостављају.

Народно благо, уживање до данас себични људи, народно добро, тлачише они, који су се заклетвом својом одрекли свјета и свега онога што је у свету; народно имање поједоме они, који су позвати да постојом, бјенцијем и молитвама живот свој проводе: они дакле, који су се

ните од њега употребу, какву можете боље, а ја ћу да пишем Сандеру ван Лимпену; он ми је обећао, да ће никад напустити удовицу, и кћер, његова брата. Молитву га, да прими Олимпију, и мене, међу чланове његове породице. Ја се падам, да ће Олимп, кад неко вријеме проведе у средини оног патриархалног живота, напикнути се на простоту и економност, без чега нема, за женскиње, могуће среће. Њеп отац је то често говорио и ја, тек сад, видиш, колико је имао право.

— Чините, шта знате, рече Мерсен хладно Међутим, како не могу, да не водим бригу о мојој нећак, падам се, да ће вам размислање допијети боље разлоге.

Затијем пружи сестри руку, на пољубивши Олимпију:

— Праштам ти, лудо мала, рече, док још нијеси отишла, да помажеш твојој стрици Ђене услађавати рибу и прести стоњак, гледај, да изјахамо сјутра у шетњу.

— Олимп се неће од мене растављати, рече Луиза ван Лимпен. Ја вам благодарим на вашој наклоности; али млада ћевојка треба да је увјек поред матере и, до нашег поласка у Заидан, ми ћемо сви бити заједно.

Мерсен не пађе више ни ријечи, да прозбори. Не могавши више, да угуши љутицу, која га збуњиваше, изиђе из собе и нагло затвори врата за собом.

Док је Мерсен хитао Риствипу, да му приповједи, шта је била и док су се ортаци договарали, како да одбију изненадни удар, што им грозијаше, госпоња ван Лимпен, заједно са

овог живота одрекли, а при том, испод сиромашке (!?) црне хаљине народни новац сакривали, те свој живот тамарили и неговали; а народ! народ је све до скоро то добро бјележио, и постојао чекао, да од њих изјелица за досадани рад њихов рачуна поште.

И одиста дође и томе видов-дан. Данас нијесу више добра манастирска у рукама црне браће, но у рукама народних људи, народни пријатеља. — Камо среће, да се то још барем прије 30 година догодило, те би данас народна каса мало другачије изгледала, и неби се народ српски освртао: одкудаће и коликоће своје унапређењу помоћи.

Шта се и колико се народних новца до данас по српским манастирима узалудно потлачило и упронастило, рад сам из следећег трогодишњег рачуна наших сиромашнијех манастира српском народу показати.

Приходи наших манастира врло су мали, и несравњиво мањи од фрушкогорских и других српских манастира; и опет од три године, износе приходи 56,650 ф. у цванцике. Са овим повцем издржавају се 40 основнијех школа, 6 калуђера, 2 старатеља, цетињски прото и протођакон а и сам митрополит, осим других милостиња, које се из опшних прихода сиромашним ученицима за издржавање издају.

До године 1868 није се ни у пас другачије са манастирским добрима радило но у Аустрији и другим српским крајевима. И овде се до владе садашег господара Црне Горе Николе I. и до нашег врлог митрополита Илириона онако исто манастирском благу није знало рачуна, као и тамо. Но од године 1868 на предлог митрополита а и с одобрењем Њ. Свејетлости одузета су сва добра наших манастира из руку појединијех калуђера, и издају се под закуп; и ево колико је који манастир за три године у црквено-школску касу донио:

Манастир цетињски . . .	27,395 ф.	1 гр. 3 гр.
„ Острог . . .	16,300 „	3 „ 6 „
„ Морача . . .	6,600 „	4 „ — „
„ Бијела . . .	900 „	— „ — „
„ Жуна . . .	2,234 „	10 „ — „
„ Подмалинско . . .	— 374 „	2 „ — „
„ Ждребаник . . .	— 559 „	11 „ — „
„ Пинерска ћелија . . .	1,125 „	2 „ — „
„ Дуга . . .	360 „	— „ — „

За три године свега 56,650 ф. 2 гр. 9 гр.

Ово је трогодишњи приход сиромашнијех манастира Црне Горе, којим се повцем давас црногорско народно школовање издржава. — Кад се дакле са приходима наших манастира, који су много мањи од фрушкогорских и других — толико добра по једну земљу чини; колико се са приходима манастира фрушкогорских народу српској помоћи даје? — Занета је доданаши поступак црне браће заслужио народну клетву? Шта би се и шта у сиромашном народу нашем до данас учинити дало, да је било с чим. Ал на жалост због материјалних узрока, остаде на-

Олимпом, пређе у своју собу и узме, у говору са овом, да пише ђеверу, у Задам, најљубазније и најпокорније писмо, наводећи, да једину наду у њега полажу и молећи га, да их из милости прими у своју кућу.

Почем писмо би отправљено, мати, и кћи, мало се примирше. Обје сасвијем промјенише начин живота, на велико незадовољство Хенриха Мерсена, који говораше, да то значи свима напријед објавити њихова пострадања.

Али Луиза ван Лимпен, подржавана убојењем светој дужности, коју имаше да испуни, према свом ћетету, бјеше сасвијем одбацила њену улогу, коју је дотле играла. У пркос одговарању братовљевом, она продужаваше пов начин живљења, који бјеше усвојила да би мало, но мало, навикла кћер на прости живот, који би морала водити код стрица ван Лимпена, кад би је овај примио у овоју кућу.

За Олимпију, овако сујетну и људљиву, бјеше ово велико искушење. Али начин, којим је Мерсен поступао са њеном матером, пробуди у њој толико огорчење, да се драговољно покораваше вољи матерној.

У оваком за све мучном положају, истовјешаваше се, у Апенцелу, одговор, господара Сандера Ван Лимпена на друго писмо, у ком му је удовица његовог брата искала гостопримство.

V.

ПРОМЈЕНА ЖИВЉЕЊА. — ОПЕТ

М И Н И М А Ј Д Е Ј А

Послије овога, што смо казали, сваки ће разумјети са каквијем је узбуђењем Луиза Ван

род наш у просвјети далеко од других народа. — Да се од прихода манастирских основао до данас дрвено-школски фонд, неби данас те не-згоде било, да се српске школе у њекојим по-мјешаним општинама комунишу, по би било из-вора, одкуда би се школа ова на она потпомо-ла, и неби на туђу милост пасти морала.

Ово сам за дужност сматрао, да српском свијету објелоданим, колико се небројеног блага по нашим манастирима налази, и колико су до данас поједини цркви себичњаци потрошили и у-пропастили. Ово сам написао и с тога да увиде Кипре и Германи и сви остали грабљивци на-родне имаовине, колико су у стању манастири народу своје помоћи, и колико су они и њима равни од народа насилно отели и упропастили; — како би се једном своје црне себичности одрекли, а народ, и народу будућност пред о-чима имали.

На Цетињу, 12 Јуна 1872.

Гавра Пешчић.

ДОПИСИ.

Из БОКЕ, 9. Јунија. — Овијех задњих дана држана су у Котору два вијећања, једно опћине которске, а друго, посланства опћина бокешких.

Опћина Которска вјешала је о одговору, који има послати високој влади бечкој на пита-ње: колике народности имаде у под-ручју њену и који је њезин званично уредни језик? — Како би се по одговору опћина далматинских један пут могао ожи-вотворити чл. 19 осп. закона, који овако гласи: Свакој народности слободно је слу-жити се својим језиком, нити државни уреди смиједу другим ван дотичнога народа језиком служити се.

И вијеће опћине которске одговорило је на онај упит, како здрав разум, ђућење свог поштења, свога права грађанског и човјечан-ског и свога опћега добра налаже, на име: да у подручју њеном нема друге народ-ности, до српске, по томе да ни језик опћине ове нити је нити може бити други до српски.

Лијеп је ово закључак, коме се сваки за-радовати морао и он би могао имати те по-шљедице, да једанпут ступи у живот онај чл. 19, те да подигне душевно угњетени народ наш, али, ах! — „Суђено је Србима свакога вијека да природи Бранковића род“ (пјева живи прчањски пјесник). Опћине наше Мула, Прчањ, Пераст одговорише, да је њихов службени језик талијански. Из тога ће вјешници бечки извести, да су ове опћине и народности талијанске, а Лапена и други пријатељи наши завапише министарству: „Ето чујте глас на-рода, ето се сада увјерите, да Далма-ција није земља суровијех Србо-Хр-

вата, већ прадревна колезка Пелагго-Латина! Сад отворите очи и увјерите се, како вас варају Родни и печастиви народњаци. Што су тако одговориле опћине Мула, Прчањ и Пераст, није се ни чудити, јер њекима убише у главу да ће, ако науче „giorgne“ мјесто свога материнског „добра вечер“ и „добар дан“ изговорити, и мјесто „шта има у новинама“ „cosa ghe se nella gazette“ пита-ти, — бити држани за мудрије и ученије главе, и да ће, колико су тврди у талијанском језику, у толико тврђи бити у вјери католичанској а Богу милости! Док се у Мули, Прчању, Перасту и др., неразвијене вјера од талијанског језика, нећемо овим опћинама ништа ни говорити о њиховом странпунтом и погубном мишљењу у стварима народним, да им неби голоношци њихови то као нападај на вјеру тумачили и грађанску складност међу нама подривали *), него ћу да вам јавим, какав лијеп вијенац славе управ-тељства Кртоле и Рисна сплетоме себи пред Боком, а Боки пред Далмацијом и Сла-венством!

Они припознаше пред в. бечком владом да се њихова крајина састоји из Срба и Талија-наца, и по томе да је њихов језик — „српско-талијански“. (!!) Наравно они увиђају сада по-грешку своју и изговарају се да су обмахнути. **) Нама је позната страст г. тајника Ивелића, који хоће и да једе крух народни и опет, као што-ватељ талијанског језика, да се умилу онима, који би најсрећнији били, када би свакога на-родњака Бокеза, као Чучковића, видели, али за то се опет неможемо начудити управама, зашто пуштају тајнике, да се служе у уредним по-словима с језиком, којег не разумију! Исто тако не можемо се дотичним вјешница начудити, зашто оне челик-значаје, који су за народност страдали, својим званијама непаграђује, а не избави се на вријеме од којекаквијех лисца, које, овако на миру, кад нас се боје, нашу част и нашу народност издају, а што би радили тек, кад би ми потпали сасвијем њиховој власти!

Ми се још надамо, да ће опћине кртољска и рисанска неодложно преко својих вијећа

*) Не треба се тога бојати. Напротив ваља отворено из-посити на јавност такве општине и поједине изроде, кои својим положајем и упиљом које такође и њих да одроде. Јавност је ту баш лијек. А права родољуба треба да обавјесте браћу, да је једно вјера, која остаје свакоме од свакога поштована и не повређена, а друго да је језик народни, за који ваља да се без обзира на вјеру сви слојено боримо, јер ако нам непријатељи неће погаше, онда смо и народности нашој за увијек казали „с богом!“

**) Ружно је то правдање. Ја ако сам свјестан свога пра-ва, не може ме нико обмахнути. А бар је то јасно и законом самим признато право опћини, да се служи својим језиком а не туђинским, којег и не разумије. Српска општина, која усваја такав језик, показује да је равнодушна, немарна према својим најживотијним интересима. Она чини тијем, ма и не хотимично, издајство, према народу своје. Нека се даље наше општине уз-му на ум! Нека се предају објажњивати од својих изјелница, који само свој интерес гледају, а за народ им је девета брита. Они се не труде да задобију љубав народну, него траже себи препоруке у крпењу народних права. Або и где, овдје не-треба да им општине иду на руку на највећу штету своју, јер сама влада нуди општине, да се изјасне за свој народни језик. Свјесне су општине у стању, да се ослободе таквијех невјерних служитеља својих. У.

ону прву. Сад нам још остаје Сузана; ја се не бих могао утјешити, да она пође Олимпијим трагом.

— Ја се примам Сузана, рече добра жена, она је овјесна; ја ћу јој разложити зашта непа рођака долази овамо, на њен вијетни, како ће умјети да следи њеном примјеру, гледати да је изведе на прави пут.

— Кад је тако, рече Сандер, последије кра-тког размишљања, онда можеш приправљати собе за наше рођаке. Још вечерас ћу им писа-ти, да ће нам бити добродошле, јер знам у каквој је муци, сирота Лунза, чекајући наш од-говор.

И тако, чим су, Лунза и непа кћи, при-миле одговор господара ван Лимпдена, одмах су се стале спремати на пут. Хенрих Мерсен дотле се је све надао, да ће се његова сестра предомислити, а сад виђе, да је све свршено и да га није Риствин одговарао, очајање си га довело до какве крајности. На срећу, Риствин, у намјери, да присвоји и онај остатак Олимпи-пог мираза, обећа Мерсену, да ће му показати средства, којим ће овај моћи, прије него што му нећака постаје пунољетна, увећати тај капитал и тиме његове турске рачуне на чисто пре-дати.

(Наставиће се.)

спрати са себе лагу, и да ће отклонити проту-ве из својих уреда и да ће наредити да се у њима песмје другим језиком владати до срп-ским, с којим и народ влада, као што су то урадиле опћине которска, добротска, новска, будванска и т. д., и као што су урадиле све народне далматинске опћине, и као што то оп-шта корист и част изискује. *)

Протуве талијанске! Хрбине млетачке! Удворице туђинске! Бранковића траго! Доста је твога газдовања у пашој славској земљи! Вријеме је да слетини с коња, с којим на све-тост домовине газини и да ти се суди!

Сад да вам јавим о посланству опћина бокешких. То је било у прошли уторак. На састанак тај позвала је опћина грбаљска. Цијед је састанку била, да се поразговори о потреба-ма народа бокешког, које су велике и различ-те. Учесници састанка сагласили су се у томе и закључили су, да се што прије сазове велики збор од претставника свију опћина бокешких. У то име изабран је један одбор од седам лица, папме: Поп Митар Зећ, Стево Ђеладновић, Рачета Илија, Шбутега Фердинандо, Ђеловић, Бјучић и Трипковић Лука. Одбор ће овај при-редити све што треба за састанак и о петоме власт изјавити. У пдући повећељни, мислим, да ће одбор држати своју сједницу. Овоје пре-дузећу сваки се амо радује и држимо да ће и у цијелој Боки с истом радошћу бити поздрав-љено, јер сваки увиђа, да смо ми у Боки и ма-теријално и просветно запуштени, па да нам ваља помоћи тражити, а та помоћ постизава се најбоље општим, заједничким договором. Нека је дакле сретно и дај боже добра успеха. А до Бокеза сада стоји, да се живо одазову томе састанку, и да великим учешћем на њему по-кажу своју свјест и вољу за својим унапре-ђењем.

Напошљетку, да вам речем још коју о ствари, о којој сте имали добри извештаја, а која је за народ јако важна. То су козурице. Ове се продају сада по 15, по 17, по 20 па и преко 20 шестина. Што је цијена свиленијем бубама свако с оне пазле на ову висину скотчила, што ће извесно све више потицати на неговање буба у Боки и Црној Гори, то је заслуга вриједног и домољубног попа Лаза Ерцеговића, који је једно извањско друштво задобио за куповање бокешко-црногорских буба, а исто тако заслужан је г. Началник, Ђеладновић, који се је својски заузео за ово домополезно подухеће, те му овим могућим средствима на руку иде. Напошљетку заслуга је и овијех домољубијех грађана који се сложише и удружише, да одрже цијену бубама, када је изненадно постало Талијанца купца. Њих ће сиротиња благосиљати и домовина ће им бити захвална, јер показаше, да су јој добротнији. Колико се о томе радујемо, толико опет неможе нам се, да неочитујемо наше негодовање, што су се г. г. Жбутиге увриједили због прогласа начелникова, у којем се народу препоручује, да пазе и да се чува само од варалица.

Из ПОДГОРИЦЕ 10. Јунија. — Колико смо разумјети могли турска је влада изгубила била повјерење на Мустафашу, који је раз-прављао турско-црногорске размирице, због чега га је из Скадра уклонила а на мјесто њега другог послала, који је онама из Скадра у Подгорицу дошао, да нову управу у народу подигне, која ће задовољити само овдашње Тур-ке. И оно мало слободе и равноправности при-видне, коју је био дао Мустафаша Хришћани-ма, показана је са новим наредбама овога паше. Тек шта је дошао, на нам је учинио велику неправду. Он је по жељи Подгорички Турака отео од нас „гувна Стапића“ која је била земља црковна, те су сада на истом мје-сту насилно Турци мектеп (школу) почели гра-дити. Тијем је јавно осуједотено турско насиље и господарење, поред обећавања високе порте да Турци и сваки милет једнако право ужива, а једно нечовјечног права турског господарења, који и црковне земље отимају.

Заман смо се тужили нама, он нас нехте-де саслушати. А кад он чини такво насиље, он који треба да пазе да се суди чини правича народу, шта онда имамо под његовом владом очекивати од других Турака.

Слободу, коју како тако уживасмо под Мустафашом, данас са доласком овога паше изгубили смо, због чега су овдашњи трговци и

*) И ми се надамо то од почасутијех општине, дао што и од других очекујемо, јер не треба заборавити, да је сада томе још вријеме, а допдије, кад ојете узасне пошљедице своје по-грешке, не само да ће их слати великих мука, да је исправ-но, него може бити и — камо! У.

Лимпден преломила печат на давножељеном писму.

Читаоци су виђели, још у почетку ове при-повједке, како је господар Ван Лимпден нашао за добро, да не прими у кућу Олимпи и њену матер. Али виђели су и то, како је он држао за најсветију дужност, да, што год може више, помогне његовој снаси и његовој сиповици.

Друго Лузипно писмо зададе му, као и доброј Жечи, велику бригу. Мати Олимпија и-скрено им је изјавила страх, што је осјећала за будућност њене кћери, која је била размажено дјете. Она их мољаше, да јој помогну, поправити је; а најбоље сретство томе, говораше она, било би, да јој допусте, да може неколико мјесеци провести у кругу њихове породице, где би пред очима имала цјелителне примјере.

Холандези, при свој њиховој привидној про-стоти, мало су сујетни, као и сви људи. Жече се поносаше тиме, што се тражи њена помоћ, да исправи оно, што је сјајном изображењу ње-ве синовике недостојало; на с тога рече, да би доста било сврјепе одбацивати и даље, ова сирота, од свог свијета напуштена створења, и да би се она, Жече, цијелог свог вијека кајала, ако би њена синовика била несрећна услед хр-ђавог изображења.

— Али наша ћеца? примјети Сандер. Ако Андреја науми да узме своју рођаку?

— Ох! што се тога тиче, пемаш се чега бојати, одговори Жече живо. Ја се више бојим, да их он хрђаво не пресретне, Сандере, и ако се ријешим, да их примим, добро би било, да о том мало посајетујеш твог сипа.

— У добри час! Водем и ту негзоду, него ли

парод бојали се и у Острог поћи, да неби у подозрење пали.

СКАДАР, 8. Јуна. — Најесам ви још писао, од како је дошао нови паша Шестет паша, па ви сада ви, што се њега тиче, нећу много писати. Чини ми се да неће ни он задуго овдје стајати, може бити не толико због тога што се ни њему самоме несподи у Скадру, него што могу такве околности настати. Има шест дана како је отишао у Подгорицу и синоћ се вратио у Скадар. Хришћани постају све незадовољнији с њиме. Можда вам је већ јављено, да је у Подгорици узео Србима њихово велико земљиште, гдје су хтјели да граде цркву, и поклонио га подгоричким турцима. Наравно да је то јако огорчило Зетске Србе, у толико више, што је бивши паша био већ потврдио да је оно земљиште српско.

Но у самој Арбанији још много веће огорчење и узрујаност наступа и то сваки дан све очевидније. Прошло нећеће колико је год Крајина дошла у Скадар, сваки је ухваћен и бачен у тавницу по налогу нахином. За то ове нећеће није ниједан од Крајине дошао на пазар, само жене.

За сад је варош мирна, но у селима непрестаје пушка. Није данас, што се небију. Од како је Мустафа паша пошао, пало је мртвијех и рањенијех више од 50, а какви су изгледи све ће више бити. Шлак и Темал поби се међу собом. Од Темала погинуше 3, а 5 из Шлака. Влада је послала и позвала обе стране на испит но да данас нијесу дошли. — И тако непрестано бива у Арбанији. Истина, да су то амо обичне појаве, но њекако нам сад чудније звони.

Јуче пошао је руски секретар г. Баторски за Бар. Данас је дошао г. Васић, аустро-угарски консул, који је неколико дана у прометњи био.

Из ХЕРЦЕГОВИНЕ, 20. Маја. — Из поуздана извора дознао сам, да се турски милитар прикупља на пригорску границу, т. ј. на Гацко. Валија босански одредио је 6,000 низама из средине Херцеговине и Босне са свом војничком опремом да буду кроз неколико дана на границу пригору. За исту војну опрему траже од пивске сиротиње 600 кова, а од друге раје, драги брате, и не питај ме шта се ради. На није доста што силан Турчин узима раји коње, него још наћерује и да му јадни Србин терет вуче, па га још онако патоварена канџијом тјера. Негада сурови Азијат, ће ће несретни и патоварени Србин да се одмори, него му непрестано виче: „Бутур бре баур“.

У кратко да ви кажем, још никада оваквога зулума није било, као што је сада настао за Србе. Несмије ни један Србин поћу изићи, или ако изиђе, — биће или мртав или рањен. Сваки дан падају толике жртве без освете, и без суда.

Па буд по себи нема у Турчина правнице, туд нам још сједи у меџису и такви Срби, који не чују плач јадне сиротиње. Њих избирају Турци и то оне, који још познају јаничарски наџак. То су несретници, који за 175 гроша мјесечно продају образ и поштење пред српским народом. О, Боже, обрни их, да се покају док је још на вријеме, да не буду паклени синови Вука Бранковића, него поштени људи, ако већ немају српскога срца да се жртвују за свој народ.

Поред свега овога нашега јада не могу да не кажем, да има и честити Срба и ако их је мало, као што су на примјер у меџисима — — (Изостављамо имена и мјеста њихова, јер се бојимо да тиме неопознато напачу Турака на њих. Народ свакојако зна и знаће њихова честита имена. У.) Они заслужују код нас велику похвалу и поштовање, па за то живили! догод радили за слободу народну.

Из БОСНЕ 5. Јуна. — Плод турских реформа већ беремо. Биће то чули да нам стари, крволук и прогнаник негдашњи због зулума над хришћанима Фазил паша, за мутесарифа у Травник долази, а син његов Махмуд бег најмислован је за великог кадију вилајетског у Сарајево. Тескерџић за кајмакама у Бишћу на крајини. Фазил паша родом је Бошњак из племена Кулиновића, бијо је пре доласка Омер паше у Босну врховни заповједник, противник падишија, а највећи угњетак и насилник Српски, и зато је био у Брусу прогнан и на робију осуђен. Честити падиша да усрећи Србе и да им рођене бошњаче за чиновнике даде, шаље опет у земљу највеће зликовце да с њима народ усређи. Син његов Махмуд бег није као што му је

отац, доста је образован човек, добро говори и пише српски, и досад се барем као пријатељ домовине и народа показива. Може бити да неће бити као што му је отац бијо, а може бити да се и стари Фазил паша поправио, и да неће више крвник својој рођеној браћи бити. Фазил пашин син бијо је одасланник босанског вилајета у Цариграду, и као што сам вам прошле године из Цариграда писао, он је у истину користи хришћанског народа заступао и радио је код патријарха да се Фанариотски изрод Митрополит Дионисије у Босну више не поврати. Тескерџић родом је из Травника, и он је познат као крвник и гонитељ Срба још из времена Осман пашине владе, и он је био у Цариграду као заступник вилајетски.

О свему проговорићу вам други пут обширније.

ЦЕТИЊЕ 17. Јунија. — Данас је година дана како се сретно родио Нашљедник Њ. Св. кнезу Николи I. Још ће свакоме бити у живој успоми на она велика радост, коју је прошле године на ови дан изазвао на све стране Српства тај жељени догађај. Онога необичног одушевљења сјети ће се сваки, а нарочито они, који су искупљени из свију крајева српских на Цетињу, били очевидци оне славе.

И данас се слави на Цетињу рођени дан младога Нашљедника, који је у постојаном здрављу лијепо напредовао. Још синоћ бјеше нам данашња прослава наговјештена. Варош је била сва лијепо осветљена, а нова војничка банда наша, први пут, свирала је пред књажевијем двором. А данас исту уру, кад је Нашљедник сретно угледао свијета, огласила је пуцњава тонова, послје чега је војничка банда свирала на пјаци. Око десет ура била је свечана служба у цркви, којој је присуствовала и Њ. Св. кнез Никола I. Службу је служио преосвештени митрополит г. Иларион са овдашњим свештештвом. И прије и по служби стојало је једно одјелење војске између двора и манастира, те је поздравило Њ. Св. кнеза. Послије службе шло се на честитање у двор, за које је вријеме опет свирала војничка банда пред двором. Довече ће бити сјајан објед у двору.

Дај Боже да иста радост, коју о сјети народ наш на дан рођења његова и која се поновљено појављује данас, прати и младога Нашљедника кроз вас живот његов, и да доживи вријеме, у којем, Боже дај, да још много већом радошћу овесели народ српски. Живно!

— Ове недеље државни су годишњи испити у овдашњој основној школи и у женском заводу. Мило нам је, што се и ове године само похвалити можемо са показанијем успјехом. У трећем и четвртном разреду гдје предаје г. Гавро Пешић, одржан је испит у уторак, и ишао је, особито у четвртном разреду, да се једва боље желити може. Од најбољих ђака из овога разреда примљени су неки у богословију, а двојицу посла ће правитељство да уче гимназију у Дубровник.

Сјутра дан био је испит у II. и I. разреду код учитеља протођакона г. Ф. Радичевића. Као што се могло очекивати од трудољубивости овога г. учитеља, успјех се показао и у овим разредима задовољан.

У четвртак био је испит у женском заводу. И до сад смо имали прилике само са потпуним задовољством изражавати се о заводу овоме, који постојано напредује под извршном управом госпођице Надежде Пацеве. Испит је показао и ове године отличан успјех уз нову сарадњу извршних учитељица гђице Милеве Станојевић и Милке Јокаповић. Смјемо слободно казати, да је наш женски завод, међу привјема своје врсте. Њ. Св. кнез Никола I. присуствовао је свијема овима испитима.

У пдућни понедељник почеће испити у Богословији.

— Са Црнојевића Ријеке пишу нам, да је тамо још прошле недеље одржан испит у основној школи. Ми смо и прошле године истом приликом казали, да је ријечка школа међу привјема у Црној Гори. И ове године показан је успјех врло добар. Испиту је, осим мјестнијех главара, присуствовао преосвештени митрополит г. Иларион и архимандрит г. Љубиша, који се враћаху из Острога.

— Г. Гавро Пешић крепуо је и ове, као и прошле године, јуче да обиђе све школе пригорске и да држи испите у њима. О успјеху у свијема школама и о стању њиховом он ће у

своје вријеме подијети извјештај правитељству, а тада ћемо га и ми моћи саопштити.

Н О В О С Т И.

— Турска влада учинивши од Босне и Херцеговине два засебна вилајета, ради на томе да Херцеговину устроји као војничку крајину. Овим гласом јако је узнемирен наш херцеговачки народ.

— О другој сједници хрватскога сабора још немамо никакво извјештаја. Загребачке новине јављају да је дошло свега 47 вирилица на сабор, међу којима има таквијех, који до сада нијесу ни видели Хрватске. Таквим нечувеним поступком влада је спремила својој странци већину у сабору.

— Прашка „Политика“ доноси из Петрограда један сензациони телеграм, да су Руси ухватили једног пруског шпијуна и у њега нашла неколико стратешких планова, међу којима и прелазак преко Дњестра и др. Ово су му нашла између дуварова од сандука, који је дакле два дуvara има.

Р А З Л И Ч Н О С Т И.

(Најдужи мост) на цијеломе свијету биће близу Мобиле на жељезници Мобиле-Монтломери. Стоји на десет редова гвоздених ступаца, а дугачак је петнајест енглеских миља.

(У Ческој) потрошено је г. 1871 215,625,200 домаћих, 378,725 иностранних цигара; 1,385,770 бечкијех фунти бурмута, 11,300,109 беч. фунти и 8,130,613 листова дувана за лулу. За то је укупно плаћено 12,548,438 ф. Г. 1870 потрошено је у Ческој за дуван, 11,450,010 дакле је стачовиштво Ческе у г. 1871 за цио један милион фиор. више попустило, него годину прије.

(Млади комуниста Жол), којем бјеше истом петнајест година, бјеше осуђен у Паризу на пет година тамнице, кад су му прочитали пресуду, скочи на столац и повиче: „Шта? ја у затвор? Овај вам није створен за затвор!“ Извади за тијем нож из џена, прободје се неколико пута у врат, и — умре.

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

— Изншле су у Београду и у главној српској књијарни могу се добити ове књиге:

— „Нил Попов, као пазови-историк српски или одговор Ђ. Д. Ценића на лажна потварања Нила Попова“. Цијена 3 гроша.

— „Политични ријечник“ написао Јовановић, свеска б. Дјело је награђено српским ученим друштвом. Цијена 10 гроша.

— „Забавна библиотека“ прва и друга свеска, у којој су „Чичиковљеви догађаји или мртве душе“ роман Николе В. Гогоља. Цијена свесци 6 гр.

— „Да помогнемо, браћо, правој сиротињи нашој“. Бесједа др Владана Ђорђевића. Цијена 1 грош.

— У државној штампарији у Београду изишао је „Гласник српског ученог друштва“, књига XXXIII. Цијена 6 гроша.

— Канетан Ракић у Београду издао је књигу „Догађаји у описаном Паризу“. Писац се бавио у то вријеме у Паризу. Цијена?

— Јован Ђорђевић, драматург народнога позоришта у Београду издаје „Зборник народног позоришта“, у којем ће штампати сва дјела, која се претстављају у београдском позоришту. У Зборнику ће бити и изворна и преведена дјела, и излазиће у свескама. Прет свезака чине једну књигу. Преводи ће излазити за се, а изворна дјела за се. Цијена је свакој књизи, која ће имати око 30 табака на малој осмичи 2 ф. Кад која свеска изиђе објавиће се у новинама.

— И управа српског народног позоришта у Новом Саду издаје такав „Зборник“ и већ је изишло четри књиге.

— У српској народној задружјој штампарији у Новом Саду изишла је књига „Један обичан догађај“, роман од Ивана Гончарева, с рускога превела Марија Лебедева. Издава „Преходница“, као трећу књигу своје „Збирке одабраних превода“ књига има 24 штамп. табака, а цијена јој је 1 ф.

— У Панчеву код Јовановића и Павловића изишла је друга свеска читанке за парод „Наша Земља“, по др. Стаму носрбно Стефан В. Поповић. Цијена 50 новч., има 13 табака.

— „Даница“ лист за забаву и књижевност почеће опет излазити у Новом Саду. Уређиваће је Ђорђе Рајковић. Цијена год. ф. 5.